

maar omvat in zijn besef en gedachten heel het universum als zijn grondgebied. Wij hebben krankzinnigen gezien en om hen gelachen, toen zij door een bewaker of oppasser met een strooie of draadje vastgebonden werden, en zij daar stonden als door kettingen en echte boeien vastgeklonken. Daarmee vergelijkbaar is onze waanzin, als wij door een onbeduidende, op vooroordeel gebaseerde band aan een bepaald deel van de aarde gebonden worden. Maar om nu de meer krachtige argumenten maar over te slaan (ik ben bang dat ze onverteerbaar voor je zijn), alleen nog dit: als een god je in deze oorlog garandeert dat jouw grond onberoerd zal blijven en jouw huis en geld veilig zijn, en je zelf, gehuld in een Homerische wolk, op een bergtop zou plaatsnemen, dan treur je toch niet meer? Van jou durf ik het volgende weliswaar niet te zeggen, maar ik geloof dat meniggeen zelfs zal genieten en zijn ogen gretig over het verwarde schouwspel van die holocaust laat gaan. Waarom schud je nu je hoofd en kijk je zo verbijsterd? De mens heeft van nature de kwalijke eigenschap, dat hij van andermaats ellende geniet, zoals een oude dichter het heeft uitgedrukt. Zoals sommige appels zuur zijn maar zoet smaken, zo is het ook gesteld met andermaats zorgen als wij zelf er vrij van zijn. Neem nu iemand die op de kust ooggetuige van een schipbreuk is: hij zal wel onder de indruk zijn, maar krijgt er ook een niet onprettig gevoel van opwinding door, omdat hij toeschouwer bij andermaats gevaaren is zonder ze zelf te lopen; maar zet hem eens in dat kapotte-beukte schip, dan zal hij zich natuurlijk wel anders voelen. Ditzelfde is op onze situatie van toepassing: klagen over persoonlijke ellende is oprecht en komt uit de grond van het hart, klagen over algemene ellende is verbalisme en conventie. Pin-darus²³ zei heel treffend:

het eigene kwelt iedereen,
maar wat het hart terstond vergeet,
is van een ander mens het leed.

Trek daarom eindelijk het toneelgordijn weg, Lipsius, en verwijder de coulissen. Stop met die hypocrisie en toon het ware gezicht van je droefheid.'

Hoofdstuk 10

Mijn beklag over de ongeneerde kritiek van Langius, zijn repliek dat dit de taak van de filosoof is. Voorts een poging om het voorafgaande te weerleggen; toewijding en liefde jegens het vaderland zijn reëel

Deze eerste schermutseling kwam hard aan. Ik onderbrak hem en zei: 'Nu gaat U met Uw bitter cynisme te ver! Is dat Uw manier van kritiseren en provoceren? Ik zou met recht hier Flutpides²⁴ kunnen aanhalen:

vergroot mijn lijden niet met nog meer leed,
het onheil dat mij trof is al genoeg.'

Langius moest lachen en zei: 'Verwacht je dan zoete koek en suikerstroop van mij? Zojuist vroeg je nog om het mes en het brandijzer. En terecht. Je luistert niet naar een fluitspeler, Lipsius, maar naar een filosoof, wiens taak het is te doceren, niet te amuseren; bijstand te bieden, geen bijval te zoeken. Ik wil liever dat je rood word en je schaamt dan dat je lacht. Door mij moet je spijt, geen jolijt verkrijgen. 'Mensen, van een filosoof is de collegezaal een hospitaal,' zei Musonius Rufus eens²⁵, waar men naar toe snelt voor zijn gezondheid, niet voor zijn genoe-gen. Zo'n dokter aait niet, streelt niet, maar prikt, puncteert, knibt en met het scherpe zout van zijn gesprekken ontsmet hij het innerlijk. Vraag me daarom ook in de toekomst niet om rozen, olie of opium, maar om doorns, dolken, absint en azijn.'

Ik antwoordde van mijn kant: 'Langius, neemt U me niet kwalijk, maar ik vind dat U mij niet eerlijk en sportief behandelt, want U vloert mij niet, als een goede worstelaar, met een reglementaire worp, U haalt mij op een gemene manier onderuit. U zegt, onze droefheid om het vaderland is gesimuleerd, het gaat niet om het vaderland. Mijn droefheid ook? Dat is niet waar. Ik zal er niet omheen draaien, ik wil best toegeven dat mijn gevoelens voor een deel egocentrisch zijn, maar niet totaal. Want in de eerste plaats treur ik, Langius, en ik zal blijven treuren om mijn vaderland, ook al deel ik niet in zijn gevaaren. Met recht en reden, daar het mij ontving, verzorgde en groot-brucht. Bij alle volkeren wordt het vaderland als de aloude bakermat geëerd. U wijst mij de hele wereld als vaderland toe. Akkoord, maar U moet toch ook toegeven dat ik naast dit enorme, universele vaderland een tweede bezit, meer omgrensd en specifiek, waaraan ik mij met een ondefinieerbare, geheime